

Vischnaunca
Tujetsch

Invitaziun

27. Radunonza dil cussegl da vischnaunca

dil trienni 2020/2023

mesjamna, ils 15 da mars 2023, allas 20.00 uras
ell'aula dalla casa da scola a Sedrun

Tractandas:

1. Avertura
2. Approbaziun dil protocol dils 15 da fevrer 2023
3. Dissoluziun dalla Corporaziun schigentera solara da gliet Cadi
4. Lescha davart ils dretgs politics dalla vischnaunca Tujetsch
5. Lescha davart l'indemnisaziun dallas autoritads communalas e cumissiuns dalla vischnaunca Tujetsch
6. Orientaziuns
7. Varia

Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2020/2023

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 26-2020/23 dils 15 da fevrer 2023

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 26/2020/23 dils 15 da fevrer 2023

allas 20.00 uras entochen allas 21.50 uras ella Aula dalla scola Sedrun

Presidi: Sabrina Flepp

Actuara: Corina Flury

Dumbravuschs: Reto Schmid e Simon Beer

Presents: 11 cusseglierAs,
total 11 votantAs (*absolut pli 6*)

Aspectaturs: 7

Cussegliers/as:	Arno Berther, Surrein Gebharda Berther, Rueras Simon Beer, Rueras Toni Cathomen, Rueras Otto Curschellas, Sedrun Patric Deragisch, Gionda	Sabrina Flepp, Sedrun Guido Friberg, Sedrun Ignazi Monn, Sedrun Reto Schmid, Sedrun Cyril Steiger, Zarcuns
-----------------	--	--

Suprastonza:	Martin Cavegn, president communal Renato Decurtins, gerau Nicole Giossi, geraua	Guido Monn, gerau Daniel Schmid, gerau
--------------	---	---

Cumissiu da
gestiun: Severin Solèr, cumissiu da gestiun

Officials Simon Collenberg, menader center communal
Simon Caduff, menader uffeci da baghegiar

Perstgisas: Primus Deragisch, cumissiu da gestion
Baseli Huonder, cumissiu da gestiun

Tractandas:

1. Avertura
2. Approbaziun dil protocol dils 23 da november 2022
3. Affittaziun dallas parcellas ella zona da mistregn
4. Passapei a Tschamut – credit d'impegn
5. Orientaziuns
6. Varia

1. Tractanda Avertura

Sabrina Flepp, presidenta dil cussegl da vischnaunca:

La presidenta dil cussegl da vischnaunca arva la radunonza cun beneventar tuts presents. Ella s'informescha sche tuts cussegliers han survegniu il messadi. Schau perstgisar han Primus Deragisch e Baseli Huonder dalla cumissiun da gestiun.

La cumissiun da verificaziun ha dau giu lur pareri dallas votaziuns dils 27 da november 2022. Ils results ein vegni controllai e tut ei vegniu publicau e dumbrau correct. La cumissiun supplichescha il cussegl da dar scarica al biro electoral.

La presidenta dil cussegl supplichescha da risguardar il regulativ da fatschenta.

2. Tractanda Approbaziun dil protocol dils 23 da november 2022

Ils protocol dils 23 da november 2022 vegn approbaus unanimamein.

3. Tractanda Affittaziun dallas parcelas ella zona da mistregn

Cusseglia Guido Friberg pren stgisa tier questa tractanda.

Debatta d'entrada:

Reto Schmid, cusseglier da vischnaunca:

Ils 15 da december 2021 ha il cussegl decidiu da cumprar las parcelas numnadas ella zona da mistregn e da metter a disposiziun quellas ad interpresas da construcziun ed auters interessents.

Cun publicar ella Tuatschina ed aschia dar a mintga interessent la pusseivladad d'affittar parts da quellas parcelas ei aschi lunsch tut succediu en uorden e ha era mussau che la vischnaunca fa impurtonts pass per saver tener ni schizun trer neutier en nossa val interpresas. Ei vegn dau la pusseivladad.

Cura che jeu hai legiu il messadi da quella tractanda cun ils contracts aschuntai sundel jeu in tec staus irritaus e surstaus en caussa.

Frs. 3.00 per m² per prender a tscheins ina parcella en quella zona ei tuttina ina summa pulit aulta. Sch'ins fa il quen per in'affittaziun dad 80 onns sco quei ch'ei vegn aunc fatg cun biaras parcelas ch'ei el dretg da baghegiar, sche dat quei la loscha summa da frs. 240.00 per m².

Frs. 240.00 per m², bein capiu, per ina parcella ch'ei giul Drun, per ina parcella ch'astga buca vegnir surbaghegiada, per ina parcella ch'astga buca survegnir stabiliments fixes e ch'astga buca crear piazzas da lavur.

Frs. 240.00 ei in prezi ch'ins pagava avon Corona per in prau amiez il vitg da Sedrun per saver baghegiar ina casa el meglier liug. Bein capiu per comprar la parcella.

Clar ei la summa da varga frs. 400'000.00 ina biala summa che sa vegnir recaltgada els proxims 10 onns. E nus duvrein entradas. Denton cheu vegn recaltgau ils daners el falliu liug.

Per mei ei quei buca ina strategia che plai a mi. La vischnaunca ha fatg tut endretg. Cumprau las parcel-las e scret ora da schar a tscheins. Denton cun ils signals che vegnan tarmess anoviars vegn tenor miu meini dau ils falli signals.

La vischnaunca duess scaffir lucrativas e bunas cundiziuns da rama per igl entir commerci en nossa val. Quei independentamein da tgei branscha ni da tgei ch'ei settracta. Nus astgein buca veser quella trac-tanda isolau, nus stuein veser sur tut ora. Ei va pil commerci. Aschia era en quei cass tier l'affittaziun da parcel-las en la zona da mistregn.

Las fatschentas ein quellas che mettan a disposiziun las numerosas plazzas da lavur en nossa val. E nus astgein buca veser quei isolau sin quels contracts, nus stuein veser quei sco politica d'economia.

Era sch'jeu fetg la cumparegliaziun cun las parcel-las che san vegnir surbaghegiadas dadora quellas parcel-las, sche stat la summa en negina relaziun. Tenor mias informaziuns ein quels tscheins pli bass che quels cheu ch'astgan buca vegni surbaghegiati.

Vinavon ves'ins dalla val giuadora massa fetg bialas parcel-las en zona da mistregn, plattas, sper via cantunala, colligiadas bein duront la stad ed unviern. Quellas, tenor mias informaziuns, per tscheins bia pli lucrativs. Aschia strusch ina firma nova che ha interess da serender sisum la vallada per affittar ina parcella, sche quella ei buca bi platta, ei buca sper via principala, ei magari malsegira da contonscher igl unviern e leutier aunc bia pli cara.

Na, tenor miu meini duei la vischnaunca mussar che gest en da quellas caussas vegn purschiu maun ad interpresas cun haver bunas cundiziuns da rama. Quei ei attractiv.

Vinavon san ins "gie" era differenziar denter firmas che pagan cumpleinamein taglia en nossa visch-naunca e fatschentas ch'ein d'ordlunder ni che pagan forse mo ina pintga ni minimala part da lur taglia en vischnaunca. Daco buca dir sco suonda: Fatschentas che pagan cumpleinamein taglia en la val e han lur domicil en Tujetsch survegnan ina reducziun da 30% ni 50%, ulteriuras pagan il prezi cumplein? Quei sco ei vegn praticau per exempel tier ils abonnaments da skis ni era autras caussas. Ils indigens duein vegnir priorisai e bonificai cun bunas cundiziuns.

Aschia dissan ins tuttina in cert zucher per far ei attractiv e trer neutier novas firmas sco era da mussar allas interpresas indigenas ch'ei vegn fatg tut per ch'ellas stettien en nossa val. Ozildi secapescha nuot pli da sesez. Spert ei ina fatschenta dalla val ora.

Ed emblidei buca, ina fatschenta ch'ei oz sauna e sa pagar senza quitaus, sa esser damaun en tut in'autra situaziun. Ni tgi havess tertgau avon 30 onns che las pendicularas savessen vegnir paucs onns pli tard en pitgiras ni tgi havess tertgau ch'ina Swissair mondi in di en concuors? Jeu buc.

Gest ord quels motivs pondereschel jeu da far la proposta da buca entrar en quella fatschenta e da dar anavos alla suprastanza la fatschenta cun dar il pensum da reponderar la strategia che nossa vischnaunca less haver enviers il commerci. Ina strategia d'economia en Tujetsch.

Jeu vi denton aunc buca far la proposta e vi tedlar tgei che mias collegas e mes collegas dil cussegl patratgan en caussa.

Presentaziun dalla tractanda

Guido Monn, genau:

La vischnaunca ha giu la pusseivladad da comprar quellas parcellas dall'Alp Transit il december 2021. Quei ei stau diras contractivas avon che nus essan secunvegni ed havein aschia saviu comprar il sulom per in prezi andant.

Nus havein scret ora las parcellas en la Tuatschina e sinaquei ein divers interessents s'annunziai. Suentar haver menau las contractivas cun ils interessents havein nus saviu luvrar ora ils treis contracts d'affittaziun cun las fatschentas Strabag SA, Loretz SA e Transports Monn. Ina pintga part resta tier la vischnaunca che sa adina puspei duvrar plaz da deposit. Naturalmein sa quei tschancun lu era vegnir mess a disposiziun per affittar sch'ei sedess in niev interessent.

La Strabag SA ha el decuors dallas contractivas presentau alla suprastanza vegls contracts d'affittaziun, ils quals garanteschon ad els 17'000m² terren. Nus essan lu denton vegni da perschader ils reponsabels da suttascriver il contract che metta a disposiziun rodond 8'800m², la surfatscha oranscha el mesadi.

Ils novs cotracts valan per 10 onns, il tscheins d'affittaziun munta a frs. 3.00 per m² inclus la seiv per las cumparts dalla Strabag SA e Loretz SA. Tier la cumpart da Transports Monn munta il tscheins a frs. 3.50 il meter quadrat, demai ch'els ston buca construir e mantener ina seif.

Tier il prezi forsa aunc il suandont: Sco cusseglier Reto ha menziunau seigien ils prezis per in tal terren pli favoreivels engiuvians, sch'ins mira denton dall'autra vart dil pass ein els in bien ton pli aults.

Il contract cuntegn era diversas obligaziuns pils affittaders. Quei ei nuot stermentus duei denton garantir in cert uorden e procurar che la zona d'industria vesa ora adequat.

Sche nus havessen buca saviu acquistar la parcella, savessen nus buca metter a disposiziun terren alla Strabag SA tenor ils vegls contracts dall'antieriura firma Murer SA, ch'ei aunc adina valeivels.

Tractaziun:

Neginas damondas da prender il plaid.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca ha decidì unanimamein:

- a) d'approbar il contract d'affittaziun cun la Strabag SA per in spazi da diesch onns (tscheins annual: frs. 26'400.-).**
- b) d'approbar il contract d'affittaziun cun la Loretz SA per in spazi da diesch onns (tscheins annual: frs. 13'869.-).**
- c) d'approbar il contract d'affittaziun cun l'interpresa Monn Transports SA per in spazi da diesch onns (tscheins annual: frs. 1'865.50.-).**

La fatschenta ei suttamesa al referendum facultativ.

4. Tractanda Passapei a Tschamut – credit d'impegn

Debatta d'entrada:

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Il passadi per pedunzs e viandonts atras il vitg da Tschamut sco el se presenta il mument, ei buca cuntentivels. Jeu less buca dir malsegirs mo buca cuntentivels. Cunquei ch'ei manca in passapei ston ins per part ir sin via cantunala per contonscher la senda che meina a Selva.

Buca mo il passapei purtass ina migliur pils pedunzs. Cun la sanaziun dalla via cantunala atras il cantun sedat la pusseivladad per l'Aua Cristalla da remplazzar las lingas d'aua ch'eingia 60 onns veglias. Vina-von san ins lu era separar l'aua da meteo e l'aua tschuffa sco la lescha camonda. El medem mument savess l'energia alpina era aunc midar ora las lingias electricas e quei cun remplazzar ellas cun pli fermas.

Il cantun vegn aschia ni aschia a stuer sanar la via en in pér onns. Nus savein schon spitgar tochen ch'il cantun fa quella sanaziun. Mo daco spitgar sin pli tard? Enzacu vegnin nus a stuer sliar quei problem ed investir ina certa summa. Daco buc ussa?

Tier ils cuosts eisi da dir che quels ein sesminui per frs. 112'500.00 ed aschia seresulta aunc ina summa d'investiziun da frs. 340'500.00. Jeu sai buca metter avon che quei vegn pli bienmarcau ils proxims onns.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Ei ha fatg surstar mei ed jeu hai strusch saviu capir che la damonda dil passapei a Tschamut ei suenter ualti exact in onn puspei sin tractanda. Il project ch'era avon in onn buca necessaris ei era ussa buca necessaris, era cun cuosts sminui.

Quei agir fa empau endamen ina situaziun da squetsch sco affons che harregian avon cassa per enzatgei dultsch. Ins sa cheu ir la semplia via e dar suenter ni star dirs e consequents. Ensesez füss ei buca dad entrar en la fatschenta. Mo forsa eisi tuttina pli prudent d'entrar en fatschenta cun la speranza ch'il cussegl resta consequents e lu ei quella fatschenta definitivamein giu da meisa.

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

Avon in bien onn ei quella fatschenta vegnida presentada a nus dil cussegl da vischnaunca. Nus havein debattau e refusau la realisaziun d'in passapei a Tschamut. Ord la discussiun era ei secristallisau ora ch'ina senda sper la via füss la sligiazion ideala per pedunzs e velocipedists. Cunquei che bikers astgan gnanc far diever dil passapei. Perquei fa ei surstar mei che nus stuein oz danovamein sedar giu cun ina fatschenta, per mei giu da meisa.

La varianta actuala ei per mei pressapau la medema sco avon in onn cun la differenza ch'il passapei ha negina cuvrida. Vul dir in respargn da cuosts da frs.112'500.00. Jeu sai denton buca semaginar che tala sligiazion cuntenti a liunga vesta. Vul dir che u baul ni tard survegness era quei passapei ina cuvrida. Mo sch'jeu patratgel vid la dismessa da neiv sil passapei.

Igl argument che la vischnaunca stoppi cumparer sco patrun da construcziun, autruisa vegni il project stuschaus ora per plirs onns ni insumma buca realisaus, para a mi empau curios e munta per mei in cert squetsch da vart dalla suprastanza.

Ord quels motivs sai jeu era in onn suenter buca sustener in tal project.

Presentaziun dalla tractanda

Guido Monn, genau:

Sco emprem vi jeu cuort declarar la situaziun en connex cun il cantun. Ei dat duas pusseivladads, co il cantun sa ir avon tier talas investiziuns. Sch'il cantun declara quei sco project, lu vegn quei tractau dalla regenza grischuna quei che cuosta fetg bia temps. En il cass actual valess la sanaziun dalla via denton sco investiziun. Quei vegn buca tractau dalla regenza e va ord quei motiv bia pli spert.

La situaziun a Tschamut ei buca cuntenteivla. Ins ha antruras entschiet cun in passapei, mo quei ei buca vegniu finiu giu. Ils viandonts ston untgir sin via e quei meina tier situaziuns malsegiras.

Il passapei planisau purtass la segirtad necessaria e giavischada. Plinavon midass il cantun cun la sanaziun era empau il cuors dalla via, aschia che la situaziun vegness pli surveseivla. Sin l'altezia dalla caplutta ha il cantun planisau da slargiar empau per ch'il passapei hagi plaz e naven da leu mass il passapei vinavon entochen tier il trutg existent.

Sche nus realisein buc ussa ensemen cun il cantun la sanaziun ed il passapei, lu vegn quei projectau davart dil cantun e lu va quei aunc entgins onns avon che quei tschancun vegn realisaus. E pli bienmarcau vegn ei lu segir buca per nus.

Ils 2 da fevrer 2022 ha il cussegl da vischnaunca dau l'incarica alla suprastanza communal dad elavurar ina pli semplia e pli favoreivla varianta. Tier il niev project crodan las adattaziuns vid la hetta da

miardas sco era vid ils parcadis existents. Plinavon vegn sistiu sin la cuvrida da catram tier il passapei. Tut en tut seresulta in respargn da frs. 112'500.00.

Sco il cusseglier Otto ha detg eisi enzacu da far quei e sche nus spitgein vegn ei buca pli favoreivel. Da dir ei era che l'Aua Cristalla fuss leda sche quei project vegness realisaus per saver remplazzar el medem mument il conduct d'aua sin igl entir tschancun dalla via cantunala. Era quei ei ina lavur che duess vegnir exequida ton pli spert, cun quei che las lingias ein gia els onns.

Vus haveis viu la situaziun actuala sin las fotografias mussadas. Cun quei project savein nus porscher ina buna sligiazion per indigens e hosps sco era garantir la segirtad.

Tractaziun:

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

In fatg iritescha mei. Sco genau Guido Monn di, realisescha il cantun mo lu il project sche la vischnaunca cumpara sco patrun da construcziun. Igl ei naturalmein da beneventar ch'il cantun investescha, mo daco fa il cantun dependenta quell'investiziun dall'investiziun dalla vischnaunca?

Plinavon sedamondel jeu, sch'ei fuss buca pli prudent dad ereger ina senda enstagl d'in passapei. Ina senda cunvegness meglier als basegns ch'eiin plitost turistics.

Mia emprema damonda ei pia, daco ei l'investiziun dil cantun dependenta digl agir dalla vischnaunca? Cu fuss quei tschancun dalla via planisaus sche la vischnaunca realisescha buc ussa quei project? Actualmein ei il cantun vid planisar la renovaziun dalla via il tschancun da S. Brida tochen a Tschamut.

Guido Monn, genau:

Sco gia menziunau setracta ei cheu d'ina investiziun che ha ina cuorta via da decisiun. La via da Tschamut entochen s. Brida ei in project dil cantun, il qual vegn lantschus ils proxims 10 onns. Per ina senda vegnin nus buca a survegnir la lubientscha dil cantun, cun quei che lur project cuntegn ina midada dil cuors dalla via.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Daco sto il passapei vegnir construius cun ina ladezia dad 1.8m? Quei secunvegn en in vitg cun bia traffic da pedunzs, fa denton buca basegns a Tschamut.

Guido Monn, genau:

Quei prescriba la lescha per dretgs da persunas handicapadas. Cheu dat ei negina pusseivladad da sminuir la ladezia cun ina excepziun.

Toni Cathomen, cusseglier da vischnaunca:

Quei che ha fatg surstar mei ei che la suprastanza presenta puspei a nus ina sligiazion cun in passapei, era sch'il cussegl haveva surdau l'incarica dad anflar in'otra sligiazion sco per exempel ina senda. Daco che quei ei aschia ha genau Guido Monn argumentau. Mo fuss ei forsa pusseivel da sligiar la plitost malsegira situaziun cun implementar ina zona 30? Quella damonda era medemamein stada sin meisa la davosa gada, cura ch'il cussegl ha tractau il passapei aTschamut. Mo ton sco jeu sai ha la lescha midau el dentertemps.

Martin Cavegn, president communal:

Entochen da cheu era ei aschia che la Polizia cantunala decideva entras lur pareri, sch'ina zona 30 ei adattada per ina via principala. Gia avon dus onns ei la vischnaunca stada sil plaz cun ils representants dil cantun e leu ha a giu nun ch'igl ei buca pusseivel da crear ina zona da tempo 30. Cun la midada dalla lescha federala ei quei semidau. Per saver implementar ina zona 30 tier vias principalas ston certs criteris esser adempli sco per exempel aultas emissiuns, la qualitat da viver, il prighel e la segirtad. Quels criteris ein dai a Tschamut ed igl ei planisau da lantschar la damonda per implementar ina zona 30 a Tschamut.

Reto Schmid, cusseglier da vischnaunca:

Il cantun ei prompts dad investir ina biala summa en quella via e sch'ei vegn investau duess quei vegnir susteniu. E la segirtad ei naturalmein in aspect fetg impurtont. Per mei ei il grond problem dil project ch'il passapei sligia buca la problematica pils bikers. Ina senda sligliass denton la situaziun per viandonts e bikers. Ord quei motiv sundel jeu dil meini da spitgar entochen ch'il cantun sanescha la via ed allura remplazzar las lingias e suenter planisar la senda. Co fuss igl agir en quella situaziun?

Jeu sundel buca encunter la via, mobein per ina senda enstagl d'in passapei.

Guido Monn, genau:

Sche nus realisassen ussa ina senda sche vegness quella scarpada si cura ch'il cantun fa la via, cun quei che il cuors dalla via vegn adattaus.

Ils velos san ir sin via e s'audan era buca sin in passapei. Nies intent ei claramain da migliurar la situaziun pils pedunzs.

Ei fa senn sche tut ils acturs cumpigliai baghegian ensemen, e quei ei dau cheu cun il cantun, la vischnaunca, l'energia alpina e l'Aua Cristalla. Pli bienmarcau vegn ei mai pli.

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Sco il genau Guido Monn ha detg drova ei tuts, era ils proprietaris dallas parcellas, nua ch'il passapei duei vegnir baghegiaus. Co vesa quei ora? Han ins gia contactau ils possessurs?

Guido Monn, genau:

Tuts ein vegni informai e parzialmein havein nus gia survegniu suatientscha a bucca.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Igl avantatg che nus savein puspei discussiunar sur da quella caussa ei che nus savein trer ils medems truchets sco igl onn vargau. Per tgi duei quei passapei vegnir baghegiaus a Tschamut? Ils viandonts drovan ina senda e buc in passapei. In passapei fuss per habitonts che Tschamut ha quasi buca. In passapei dad 1.8m atras Tschamut ch'ei quasi depopulau totalmein fa buca senn. Sche Tschamut fuss vi Medel savess ins quasi dir che far in passapei dad 1.8m ladezia a Tschamut ei fatg da Medel.

Sch'il cantun realisescha pér en 5 onns la via, lu realisein nus pér en 5 onns la senda. Quei fa negina prescha.

Mei disturba empau ch'ei vegn detg ch'ei drovi tuts acturs. Il genau Guido Monn tschontscha per la suprastonza, per l'Aua Cristalla e per l'energia alpina. Per quels acturs sto la vischnaunca denton buca far reclama.

Cun igl argument segirtad san ins naturalmein pigliar tuts, nus tuts lein segirtad. Ei la damonda da segirtad denton acuta a Tschamut? Cun l'insla ch'ei vegnida eregida avon entgins onns han ins gia realisau ina mesira per reducir il tempo dil traffic. Tier la damonda da scaffir ina zona da 30 ha la Polizia cantunala valetau la situaziun sco surveseivla. Quei vesin nus era sin las fotografias presentadas oz. Ei exista pia negins prighels urgents. Ils prighels a Tschamut ein ils normals prighels ch'in vitg sper via principala ha. Sco per exempel era Lumneins ni Mutteins, nua ch'ei ha era negin passapei. Ei drova pia negin passapei per la segirtad ed era buca per la circulaziun dalla populaziun. E per ils turists drova ei ina senda. Sch'ei vegn introduciu inazona 30 sco president Martin Cavegn ha detg, lu ei la segirtad dada e negin argument pli.

Frs. 340'000.00 per in project che perschuada aschi pauc ei bia memia bia ed jeu sperel fermamein ch'il cussegl di na al project.

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Il punct essenzial ei ch'il cantun investescha e sanescha ina via. Nus savein aschia seprofitar e sligiar ina situaziun buca cuntenteivla.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Il cantun vegn aschia ni aschia a sanar la via. La damonda ei era sche nus sligein la situaziun cun las dretgas mesiras? In passapei per frs. 340'000.00 ei denton surfatg e buca la dretga sligiazion. E perquei eisi pli prudent da spitgar tochen ch'il cantun vegn.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Il nez ed ils cuosts stattan en negina relaziun. Il cantun sanescha buca uonn la via. Igl ei pia avon maun temps da prender si contact e mirar comunabla mein tgei sligiazions ch'ei dat. Forsa era en connex cun la lescha dil traffic plaun. Ed aschia anflar la sligiazion optimala. Il cantun di, cura ch'ei va per ses interess, ch'igl ei dad ir entuorn precautamein cun ils daners da taglia, pia schai ei era vid il cantun da dar maun cheu per anflar ina megliera e pli adequata sligiazion. Era il cantun sto veser en ch'in passapei dad 1.8m ladezia ei buca adattaus al nez. Ina sligiazion cun ina senda ei da favorisar. Oz saiel jeu buca sustener il passapei en la fuorma presentada.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca decida cun 7 vuschs encunter 4 vuschs da buca conceder in credit d'impegn ella summa da frs. 340'500.00 per la realisaziun d'in passapei a Tschamut sco era per la dismessa dallas auas piarsas e l'illuminaziun publica.

5. Tractanda Orientaziuns

Martin Cavegn, president communal:

Sanaziun Bogn Sedrun

Las offertas per la sanaziun dil Bogn Sedrun ein vegnidas aviartas ils 7 da fevrer 2023. Ils cuosts actuals muntan a frs. 12.28 milliuns. Il credit concediu munta a frs. 9.8 milliuns plus 15%, pia frs. 11.28 milliuns. Cun las offertas inoltradas essan nus actualmein frs. 1 milliun sul credit. Sper la carischia da 13.5% ha cunzun ina sparta caschunau il surpli da cuosts. Sco proxim vegnin nus a seser ensemen cun igl architect per mirar tgei far e lu decider en suprastanza co ir vinavon en caussa.

Project Resort Dieni

En tut ei vegniu inoltrau 3 protestas encunter il Resort Dieni. Ina da quellas ei sco enconuscent dalla Helvetia Nostra. Nus havein schau ir quellas protestas al patrun dil baghetg ed ussa ha quei entir process entschiet cun prender posiziun, dumandar per prolungaziun ed aschia vinavon. Nus sco vischnaunca havein sulettamein l'incumbensa dalla organisaziun e buca da prender posiziun ni intermediar ella procedura dalla damonda da baghegiar. Alla fin da quei process decida la suprastanza sco emprema istanza sur dallas protestas.

Proximas sedutas dil cussegls da vischnaunca

En las proximas sedutas vegnin nus a sefatschentar cun diversas leschas:

- Lescha davart ils dretgs politics
- Lescha davart l'indemnisaziun dallas autoritads politicas
- Lescha davart la dismessa dallas auas piarsas
- Lescha da parcar

Remarca

Jeu acceptel naturalmein las decisiuns dil cussegl. Jeu less denton far attents il cussegl da vischnaunca che la collaboraziun denter la vischnaunca, l'Aua Cristalla e l'energia alpina ei d'eminenta impurtonza tier tut ils projects che cumpeglian quellas istanza. Ei drova quei luvrar ensemen di per di e quei sto funcziunar schiglioc spardessen nus enorm bia.

Guido Monn, genau:

Las lavurs per la demoliziun dalla Tgèsa s. Vigeli ein surdadas e proximamein vegn entschiet cun spazzar il vegl baghetg. Quellas lavurs schabegian endadens e la puorla vegn tschitschada giu aschia ch'ei sa buca untgir ordaviert. L'idea ei da surdar il sulom igl atun alla Casa Depuoz.

Igl access tier la scola ei garantius da tut temps sco era la segirtad. Actualmein essan nus cun ils cuosts rodund frs. 100'000.00 sut la calculaziun.

Proximamein vegnan era las lavurs tier la Tgès'alva, il plaz da sentupada Truaisch a Rueras sco era lavurs da remeduras vid vias e passapeis lantschadas.

Martin Cavegn, president communal:

Jeu lessel, sin fundament dallas informaziuns dadas, aunc cuort informar il cussegl da vischnaunca co la situaziun da surdar lavurs sepresenta per il mument. Per la sanaziun dalla staziun, dalla rampa e tualetta, ei vegniu concediu in credit da planisaziun da frs. 150'000.00. Suenten diras discussiuns e cun star sissu essan vegni da serrar giu la planisaziun cun frs. 152'000.00, pia en rama.

La tualetta era calculada cun frs. 70'000.00. Ussa, cu nus havein surdau la planisaziun duess la tualetta vonzei custar frs. 129'000.00. Era cheu drova ei novas contractivas.

Vid quei exempel vesis vus co quei va il mument e con greva che la situaziun ei actualmein. Nus stuein pia era tier quei project mirar co vinavon. Ei dat nuot auter che tener en il credit concediu.

6. Tractanda Varia

Reto Schmid, cusseglier da vischnaunca:

Jeu haifatg enzacons patratgs sur da nies turissem en nossa val e less oz comunicar quels. En quels patratgs duei ei buca ir encunter personas ni istanzas, en quels patratgs duei ei ir per dar impuls per in bein e prosperont turissem. Sco quei che vus haveis viu tschentel jeu adina puspei damondas pertuc-

cont il turissem, surtut era pertuccont ils prospects ch'arrivan pér cu la stagiun ha entschiet ni quasi sil di cura ch'ella entscheiva, pia minimalmein in miez onn memia tard.

Uonn ei stau in onn special. In onn cun fetg pauca neiv, denton en nossa val tuttina ina stagiun cun bia pusseivladads. Ir cun skis quasi dapertut, far cuorsa liunga, era sche reduciu, ir a far bogn, spassegiadas e.a.v.

Denton el temps da Nadal hai jeu buca viu inagada in "post" sin las medias socialas ni enzatgei semegliant en la publicitad. In "post" ni ina reclama che fa attents ch'ei sa vegnir fatg cuorsa liunga en Tujetsch, da present il sulet liug en l'entira Surselva!!! E cheu manegiel jeu propi ina reclama activa.

Era a caschun dalla davosa radunonza da vischnaunca il december hai jeu fatg attents che la brochura hagi en praticamein negin event da Tujetsch. Quels dus ch'eran publicai vegnan organisai sin basa privata. Aschia vesa ei denton ora sur igl entir onn: maraton da cuorsa liunga, Rock Sedrun, Schlagerfieber, Winterbar, zaconts ulteriurs events, tuts organisai sin iniziativa privata.

Nua ei noss'uniun da turissem? Nua ei il meinafatschenta? Nua ei la reclama? E sco gia menziunau, cheu va ei buca per criticas enviars persunas, cheu va ei per dar impuls.

Nus impundin fetg bia daners en il turissem, sur taxas, sur promoziun ed en l'infrastructura. Aschia havein nus impundiu bia daners per in indrez da far neiv sin la loipa da cuorsa liunga. Mo negina relcama en caussa. Nus havein impundiu ils davos onns tschiens mellis en rutas da bike. Uonn duess aunc inagada vegnir investau tschiens mellis. Tut fetg bunas caussas, denton nua ei la vendita? Nua ei la reclama? Igl unviern ein normalmein bia glied e hosps en la val, daco raquentan ins buca da quels tgei interessantas e coolas caussas ins sa far tier nus?

Ussa vegn investau sur frs. 10 milliuns el bogn. Nua ei la reclama? Nua ei la vendita? Daco raquentan ins buca quei als hosps ch'els sappien gia ussa selegrar da vegnir, vegnir la stad vegnenta perquei ch'ei ha coolas rutas da bike, vegnir en dus onns perquei ch'ei dat in attractiv bogn cun ina mega ruschnera? Cu haveis quintau da far reclama cul bogn? Sch'ins investescha frs. 10 milliuns e varga sch'ei la vendita minimum aschi impurtonta. Tgei gida in bellezza bogn e negina glied?

Vinavon havein giu ina stagiun il meins da schaner forsa aschi ruasseivel sco aunc mai ni darar. Fa quei surstar vus? Na, mei buca. Nua ei la vendita? Nua ei il capo, il meinafatschenta da nossa uniun da turissem? Dapi igl atun ei la suppia libra. Ei haveva num che quella piazza vegni scretta ora il schaner, uss eisi miez fevrer e succediu aunc nuot. Ina buna persuna drova segir 3-6 meins tochen che quella entscheiva. Pia in onn senza tgamun.

Quei ein in pér patratgs en caussa. Perdunei mia directadad, denton ei dat schon da patertgar.

Tuttina haveisel cheu treis concretas damondas:

Cu vegn la piazza scretta ora per in meinafatschenta? Tgei ei il plan?

Cu arriva il prospect da stad?

Co ei la strategia da vender il bogn niev? Dat ei ina?

Renato Decurtins, genau:

Il 6 da mars havein nus la proxima sesida dil cussegl d'administraziun, a caschun da quella vegn tractau la damonda dil meinafatschenta.

La damonda dil prospect sai jeu buca rispunder.

Co vender il Bogn Sedrun ei buca preparau.

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Quest'unviern han ins udiu fetg savens critica en connex cun las sendas da viandar d'unviern ch'eran buca preparadas. Jeu appeleschel als responsabels da far il pusseivel era en maghers unviarns. Sch'igl ei buca pusseivel da preparar las sendas cun la gronda maschina dat ei forsa in'alternativa cun in skibob ni semeglient.

Guido Monn, genau:

Quei ei aschia, la situaziun uonn ei buca stada optimala. Nus essan vidlunder dad encurir ina maschina ch'ins sa era duvrar tier pauca neiv. Quei vegn tractandau proximamein.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Ha ei dau midadas tier il project dalla Tgès'alva en connex cun la tgira da monuments?

Guido Monn, genau:

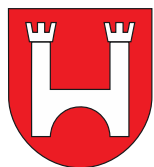
Il project sco tal resta il medem. La Tgira da monuments havess il pli bugen schau far nuot, il pli bugen mo schar prau. Nus essan lu vegnir tier in consens e fagein tuttina enzatgei mirs. Nus essan denton se-cunvegner da far empau pli pauc sulada mo tuttina aunc construir duas terrassetas.

Actuara:

Corina Flury

Presidenta:

Sabrina Flepp

Vischnaunca
Tujetsch

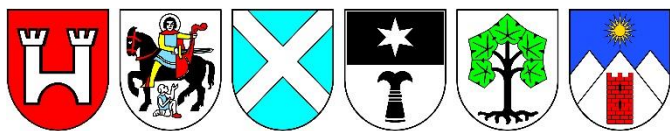
Cussegl da vischnaunca
27-2020/2023

Dissoluziun dalla Corporaziun schigentera solara da gliet Cadi

Messadi

dalla suprapstanz communal al cussegl da vischnaunca

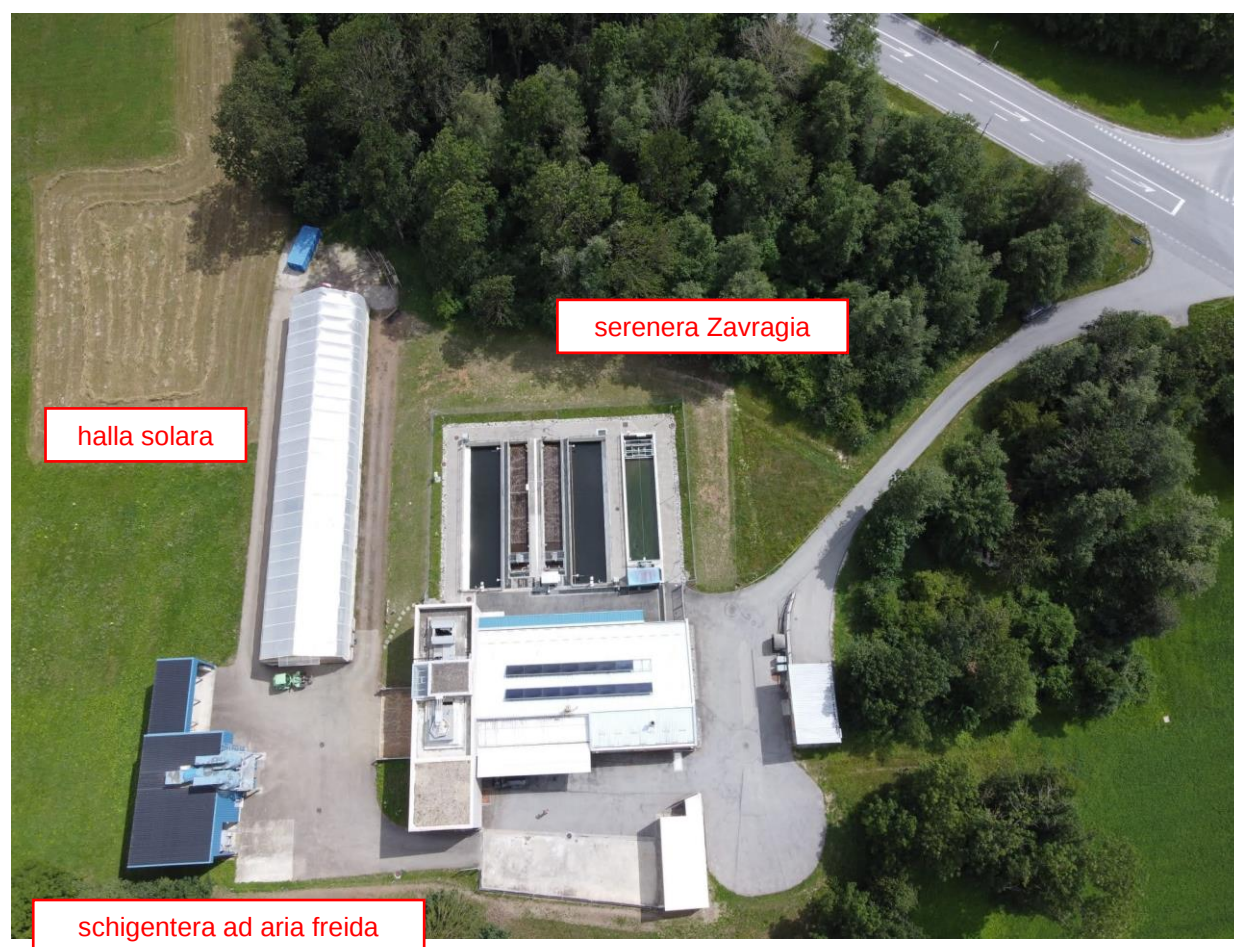
Preziada presidenta
Preziada cussegliera
Stimai cussegliers

Corporaziun schigentera solara da gliet Cadi (CSSC)

1. Situaziun da partenza

Dapi la primavera 2003 ei la schigentera solara da gliet Cadi a Zignau en funcziun e schigenta il gliet dallas sereneras da Sedrun, Disentis/Mustér, Curaglia, Zavràgia (Sumvitg/Trun) e Sorts (Breil). Problems technics da tuttas uisas han ils emprems onns dau fastedis al caumenaschi dalla schigentera ed era alla corporaziun. Il bien inschign dil caumenaschi e la beinvulientscha dallas delegadas e dils delegai dalla corporaziun han possibilitau ch'il gliet dallas sereneras dalla Cadi ha adina saviu vegnir schigentaus a moda ecologica per lu vegnir barschaus u ella fabrica da cement Holcim a Vaz Sut ni ella barschera da rumians GEVAG a Trimmis.

schigentera solara (seniester) sper serenera a Zignau

Ils davos onns cun adina dapli e pli ferma aurasut a Zignau/Lumneins ein era las immissiuns da friads pils vischins s'augmentadas considerablamein. Las reclamaziuns dils direct pertuccai vegnan adina pli savens ed ein el cuntegn era adina pli pretensiusas.

Cheu entgins extracts da scrivers al president dalla corporaziun:

30.07.2020: “La fin matg 2019 essan secasai cun grond plascher en nies niev dacasa. Quei plascher ha denton buca cuzzau ditg. Beingleiti essan vegni cunfruntai cun friads penetrants neu dalla schigentera sil plazzal dalla serenera Zavràgia. Aschia ei in luftegiar nossa casa bu pusseivel sch'ins vul bu che l'entira casa fredda dad excrements. Pender ora resti per schar schigiar ei bu pusseivel. Guder nies curtgin ni seser sin lautget ei era bu pusseivel. Pliras visetas che havein envidau en han giu disgust cu ei han tratg en quels friads. Quels friads restrenschan a nus la qualidad da viver considerablamein. Vitier caschunan quels friads ina considerabla disvaletaziun da nossa immobilia.”

20.07.2022: “Dapi la cumpra da nossa casa a Tiraun, pia 4 onns pli tard essan aunc adina bu pli lunsch. Ei sa bu esser ch'ins rimna ils excrements da quasi l'entira Cadi per luvrar si els cheu en serenera e mulestar nus cun quels friads. Sentes bugen il sedustar dils da Mustér ni dils da Tujetsch, sche tuffas si leu taluisa entuorn ils hosps e turists!

Nus aczeptein bu pli ditg quels friads e pretendin che quella situaziun vegni migliurada immediat. Cass cuntrari vegnel jeu a sedustar giuridicamein encunter quella problematica.”

04.08.2022: “Ed inaga dapli sevel tier Tei pertuont la problematica dad emissiuns da tuffien neu dalla schigentera. Tier tut nossas pretensiuns che quei tuffien stoppi calar, turscheis Vus vinavon vecalias giu ella halla da schigentar, e quei bein savend che la situaziun si Tiraun ei bu surportabla. Gest uss en quella calira fusan leds da saver schar frestgentar giu nossas stanzas durant la notg. Quei ei pervia dil tuffien bu pusseivel, e nus luein quasi o era en casa e savein perquei quasi bu durmir.

Nus pretendin aunc inaga da desister **immediat** da quei prozes da schigentar per che nus sapien era viver e guder en ed entuorn nies dacasa.”

Constataziuns

Las immissiuns da friads dalla schigentera ein actualmein per temps, en special cu il gliet vegn mess ella halla solara e raseus ora leu ed era en temps cun aultas temperaturas e cheutras era gronda svapuraziun dall'aua ord il gliet, fetg intensiv e cheutras era fetg mulestus pils vischins.

Mulestas da friads tier vischins san caschunar gronds problems d'acceptanza visavi il caschunader da quels friads, tonpli ch'els sentiments mulestus ein plitost subjectivs e vegnan augmentai entras l'aversiun che crescha enviers igl indrez ed era enviers las personas responsablas per quel che fan ord optica dils pertuccai pli buca avunda per meglierar la situaziun.

Mo cun empermischuns da vuler cumbatter ils friads sa il problem buca vegnir sligiau. Era miseraziuns dils friads e la definiziun da concentraziuns da friads che ston vegnir acceptadas dils vischins ei negina sligiazion, demai che l'acceptanza da friads fetg intensiv che disturban massivamein, era sche quei ei mo per temps limitau, vegn probabel mai ad esser avon maun.

Conclusiun

Ei sto vegnir anflau ina metoda co eliminar cumpleinamein las immissiuns da friads dalla schigentera. Mo aschia sa vegnir cuntentau ils vischins cumpleinamein.

2. Mesiras pridas per reducir las immissiuns da friads dapi 2018

2018

La cumparegliaziun dallas immissiuns da friads dalla CSSC cun quellas dad in menaschi da tratga da plirs tschiens pors tenor la recumandaziun digl institut da perscrutaziun per l'economia agrara e la tecnica agricola (FAT) [Mindestabstände von Tierhaltungen, FAT-Bericht Nr 476] muossa che la distanza tier loghens habitai fuss cheu sufficienta.

halla solara

halla solara endadens, davostier gliet aunc buca schigentaus

2019

La schigentera ad aria freida (SAF) vegn tschentada giu naven dil venderdis sera entochen igl gliendisdis endamaun.

In mied che duess eliminar igl amonium gia el gliet rar tier mintga serenera purtass bein ina migliur, ei denton nuscheivels per organissemis dall'aua. Ord quei motiv ei quell'opziun buca vegnida persequitada vinavon, tonpli ch'ils caumenaschis dallas sereneras ein fetg reservai viers l'applicaziun dad in tal mied.

In'emprova cun ina dosascha dad in mied da parfumar l'aria sortenta dalla SAF ha buca purtau il success giavischau. Il mied ei fetg cars ed in effect positiv ha buca saviu vegnir constataus.

2020

Igl atun 2020 ei in'apparatura da ionisaziun dall'aria entronta ella SAF vegnida montada. Las cundiziuns eran igl atun buca optimalas, aschia ch'igl effect ha saviu vegnir eruius pér la primavera/stad 2021. Bein ei vegniu constatau in effect positiv, denton buca cuntenteivels.

La halla solara (HS) ei vegnida emplenida tenor basegns pér suenter la fin d'jamna, quei per evitar ina concentraziun dad immissiuns duront la fin d'jamna. Plinavon ei il piertg da risolver il gliet ella HS vegnius tschentaus en pér suenter entgins dis da svapuraziun. Cheutras piarda la HS empau da sia efficienza, quei ch'ei denton supportabel pil menaschi.

2020/21

Dapi igl atun 2020 ei il gliet vegnius tractaus duront il process da pressegiair ellas singulas sereneras cun microorganismes effectivs. Il mied vegn springius sil gliet duront il pressegiair e mischedaus entras la spirala da transport. Quei mied vegn fermentaus dil causerenera Zavragia. Igl effect ei pulit empermettents, denton buca sufficientes avunda. Ord quei motiv stuess il dosagi vegnir augmentaus.

Demai ch'il gliet vegn pressegiaus 3 gadas ad onn ellas differentas sereneras ei la resca gronda dad haver dabia tonnas gliet cun in tractament buca effectiv el cass ch'ina scharscha dil mied producius ei buca efectiva avunda.

2022

Ella HS ei vegniu montau in'ura da camond che pilotescha la funcziun dalla ventilaziun dalla halla e dil piertg da risolver. Naven dallas 16.00 entochen las 9.00 vegn la HS buca ventilada ed il piertg da risolver ei ord funcziun. Duront quei temps dat ei neginas immissiuns da friads ord la HS.

Ils 25 d'october 2022 han il caumenaschi dalla schigentera ed il president dalla CSSC visitau la serenera da Meiringen el cantun Berna. Leu ei vegniu priu investa dad ina schigentera da gliet cun negina aria sortenta tenor il tip da *Watropur*. Igl indrez ei fetg empermettents, drova denton fetg bia energia per scaldar l'aria da schigentar il gliet. La problematica cul deponer il gliet avon che quel vegn schigentaus ed era duront l'emplenida digl indrez fuss en nies cass buca sliada cun quei sistem. Pertuccont energia fuss in tal indrez mo rentabels cun producir sez l'energia necessaria. Per quei intent stuess vegnir construì in implont solar pli grond, per exempel sil tetg dalla HS che stuess lu per quei intent survegnir in niev tetg pli ferm.

Facit

Tuttas stentas, emprovas ed investiziuns d'entochen ussa han buca purtau ina migliur marcanta dallas immissiuns da friads che savess esser supportabla pils vischins mulestai.

Ina pusseivladad dad eliminar ils friads ord l'aria sortenta dalla halla solara e dalla schigentera ad aria freida fuss in sistem da lavar l'aria che vegn applicaus tier differentes process che caschunan friads. In tal indrez fuss per nossa schigentera cun dus differentes indrezs da schigentar fetg complex e caschunass gronds cuosts da construcziun sco era da menaschi. Ord quellas raschuns ei in indrez da tal gener buca vegnius examinaus en detagl.

In grop schazetg muossa cuosts per la dismesa dil gliet cun lavar l'aria sortenta da sur 300 francs per tonna gliet pressegiau. Schebein in tal indrez funcziunass tiels indrezs dalla CSSC cun igl effect giavischau, sa vegnir giudicau endretg pér cu igl indrez ei construìus. Eventualas remeduras sco gia experimentau avon onns extendidamein tier la schigentera ad aria freida savessan lu caschunar cuosts aunc pli aults.

baghetg cun schigentera ad aria freida, seniester silo da transport dil gliet ella fabrica da cement

schigentera ad aria freida

Il 7 d'october 2022 ha giu liug ina seduta cun dunna Nydegger dalla Scol'aulta specialisada dalla Svizra orientala da Rapperswil. Dunna Nydegger ha analisau la situaziun dalla schigentera a Zignau ed ha evaluau las pusseivladads co la CSSC savess dar damogn allas immissiuns da friads. Siu rapport che cuntegn in tschuppel propostas, co ins savess dar damogn als friads, conferma las constataziuns da quest rapport.

3. Alternativa per la dismessa dil gliet

L'alternativa per la dismessa dil gliet dallas vischnauncas colligiadas ei da transportar il gliet pressegiaus ella TRAC (Klärschlamm-Trocknungsanlage Chur) che sesanfla ella serenera da Cuera. Leu vegness quel lu schigentaus avon che vegnir barschaus ella fabrica da cement Holcim a Vaz Sut.

Tenor indicaziuns dil responsabel dalla TRAC ston ins quintar per la dismessa dil gliet per 2023 cun cuosts da 147.00 francs per tonna gliet pressegiau cun 30 % materia schetga.

Il transport dil gliet naven dalla serenera Zavràgia entochen ella TRAC custass ca. 44.00 francs per tonna. Per las autras sereneras ei quei prezi enzatgei pli aults respectiv pli bass.

Per la dismessa dil gliet pressegiaus ella TRAC a Cuera stuess pigl onn 2023 vegnir quintau naven dalla serenera Zavràgia cun cuosts totals da ca. **191.00 francs per tonna**.

Ils cuosts per transportar, schigentar e barschar il gliet, sco ei vegn praticau actualmein, ein stai pigl onn 2022 **236.00 francs per tonna**. Igl augment dils prezis per l'energia vegn a procurar che quels cuosts vegnan egl avegnir a s'augmentar.

Cun ca. 400 tonnas gliet pressegiau per onn muntan ils cuosts supplementras per la CSSC visavi la TRAC gia oz annualmein rodond 18'000 francs.

In indrez da lavar l'aria sortenta dils dus indrezs da schigentar dalla CSSC caschunass in augment dils cuosts per la dismessa dil gliet entras la CSSC sin sur **300 francs per tonna** ed aschia aunc ina pli gronda differenza tier la varianta culla TRAC.

4. Conclusiun

Ina eliminaziun dils friads ei fetg custeivla e caschuna cuosts per la dismessa dil gliet entras la CSSC che ein la finala massiv pli aults che tier la dismessa dil gliet ella TRAC a Cuera. Era savess ordavon buca vegnir garantiu che las immissiuns da friads savessen vegnir eliminadas cumpletamein.

Il patratg ecologic che ha motivau all'entschatta ils responsabels da construir la schigentera solara da gliet Cadi astga alla fin bein effectuar cuosts pli aults che tier la varianta culla TRAC. Sche quels cuosts ein la finala bunamein il dubel dils cuosts per la dismessa dil gliet ella TRAC e sche la problematica dils friads sa buca vegnir sligiada per cumpleina cuntentientscha dils vischins, sto il schigentar il gliet dallas sereneras dalla Cadi entras la CSSC a Zignau vegnir mess en damonda.

5. Radunonza da delegai dils 14 da december 2022

La radunonza da delegai dalla CSSC dils 14 da december 2022 ei vegnida informada en detagl entras il caumenaschi dalla schigentera ed entras la suprastanza dalla CSSC sur dalla problematica dils friads e las consequenzas per la schigentera ed ha decidiu unanimamein ils suandont:

- Calar cul schigentar il gliet dallas sereneras dalla Cadi a Zignau e surdar la dismessa dil gliet anavos a mintga serenera dalla corporaziun.
- Dad incaricar la suprastanza dalla CSSC cullas preparativas e lavurs necessarias per calar da schigentar gliet a Zignau e culla dissoluziun dalla CSSC.
- Da clamar ina radunonza da delegai per decider la proposta da dissoluziun dalla CSSC per mauns dallas vischnauncas dalla corporaziun.

6. Lavurs preparatoricas ed informaziuns pertuccont la dissoluziun dalla CSSC

La suprastonza dalla CSSC ha suenter la radunonza da delegai dil december 2022 fatg las suandontas preparativas e sclariu ils fatgs relevants per mauns dalla radunonza da delegai dils 16.02.2023:

- Tenor scriver dils 13 da schaner 2023 dil marcau da Cuera san las vischnauncas dalla Cadi furnir lur gliet alla TRAC naven dad immediat. Il contract corrispundent vegn fatgs denter las singulas vischnauncas ed il marcau da Cuera. Ils termins da furnir il gliet a Cuera vegnan fixai denter las sereneras e la TRAC. Il prezi per tonna gliet furnius ella TRAC munta per 2023 147.00 francs per tonna (senza tpv). Vitier vegn il transport naven da mintga serenera entochen ella TRAC.
- Il gliet dallas sereneras che ei actualmein ella schigentera vegn schigentaus e dismiss sco tochen da cheu.
- Igl Uffeci da natira ed ambient (ANU) ei vegnius informaus che la Corporaziun schigentera solara da gliet Cadi duei vegnir sligiada si e ch'il gliet duei suenter la dissoluziun dalla CSSC vegnir dismiss entras la TRAC a Cuera.
- Tenor igl Uffeci da natira ed ambient (ANU) ston las contribuziuns dil cantun e dalla Confederaziun pil project dalla schigentera solara da gliet Cadi buca vegnir pagadas anavos tier ina dissoluziun da quella, quei tenor igl art. 35 dalla lescha cantunala per la protecziun dallas auas.
- Pils singuls indrezs e baghetgs dalla schigentera duei vegnir tschercau ina sligiazion cun vender ni surschar quels alla serenera Zavragia ni autruisa. Tut quei che sa buca vegnir duvrau vinavon ni vendiu sto vegnir dismiss entras la CSSC.
- Ils cuosts finals inclusiv eventuels recavs per indrezs e baghetgs vegnan reparti sillas sereneras respectiv las vischnauncas dalla CSSC tenor la media dils pagamenti fatgs dallas sereneras ils davos 5 onns per la dismissa da lur gliet, gest tuttina sco tier la repartiziun dils cuosts annuals d'entochen ussa.

7. Proposta dalla radunonza da delegai dils 16.02.2023

La radunonza da delegai dalla CSSC dils 16.02.2023 ei vegnida informada entras la suprastonza en detagl davart ils fatgs e las raschuns sco era las proceduras necessarias per la dissoluziun dalla CSSC.

Sin fundament d'art. 46 dils statuts dalla Corporaziun schigentera solara da gliet Cadi propona la radunonza da delegai dils 16.02.2023 allas vischnauncas dalla corporaziun

d'approbar la proposta dalla radunonza da delegai da dissolver la Corporaziun schigentera solara da gliet Cadi e dad incaricar la radunonza da delegai cullas lavurs necessarias.

8. Proposta

Sebasond sin las surmenziunadas ponderaziuns propona la suprastonza communal al cussegl da vischnaunca:

d'approbar la proposta dalla radunonza da delegai da dissolver la Corporaziun schigentera solara da gliet Cadi e dad incaricar la radunonza da delegai cullas lavurs necessarias.

La fatschenta vegn aunc suttamessa alla radunonza da vischnaunca.

Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
27-2020/2023

Lescha davart ils dretgs politics dalla vischnaunca Tujetsch

Messadi

dalla suprastonza communal al cussegl da vischnaunca

Preziada presidenta
Preziada cussegliera
Stimai cussegliers

1. Situaziun da partenza

A caschun dalla votaziun all'urna dils 27 da november 2022 ha il pievel tuatschin approbau cun gronda majoritad la nova constituziun communal, la quala entra en vigur naven digl 1. da fenadur 2023. Sin fundament da quella midada eisi era necessari da reveder la lescha davart ils dretgs politics dils 17 da december 2010, la quala ei disponibla sin la pagina d'internet dalla vischnaunca (sut la rubrica nossa vischnaunca / leschas).

2. Adattaziuns essenzialas

L'actuala lescha davart ils dretgs politics ei vegnida revidida totalmein. La majoritad dallas determinaziuns han ins denton saviu surprender cun pintgas adattaziuns redacziunalas ord questa lescha. Medemamein ei la lescha vegnida adattada al niev sistem politic, il qual consista denter auter ord la suprazion communal, la radunonza da vischnaunca e la votaziun all'urna. Damai che la nova constituziun preveda buca pli ils vischinadis sco gremis per far nominaziuns tier elecziuns, han ins era striaus las determinaziuns en connex cun tals. Impurtont da menziunar ei ch'ins ha migliurau la structura dalla lescha. La nova structura, la quala ei enviars la structura dalla veglia lescha pli surveseivla, meina il lectur meglier atras las tematicas corrispundentas.

La nova lescha cumpeglia ils suandonts capetels:

I. Determinaziuns generalas
II. Votaziuns ed elecziuns all'urna
III. Votaziuns ed elecziuns sin radunonza da vischnaunca
IV. Elecziuns dallas autoritads communalas
V. Determinaziuns finalas

Igl emprem capetel cumpeglia las determinaziuns generalas.

El secund capetel ein las determinaziuns generalas per votaziuns ed elecziuns all'urna stipuladas. Cheu setracta ei dad artechels generals per la procedura da votaziuns ed elecziuns. Cheutier s'audan denter auter las suandontas tematicas: termin da votaziuns ed elecziuns, il biro electoral, l'avertura dallas urnas e survigilanza sco era il diever dil dretg da votar. L'incarica e la cumposiziun dalla cumissiun da verificaziun han ins cumpletau en quest capetel.

Il tierz capetel regla las votaziuns ed elecziuns sin radunonza da vischnaunca. La constituziun communal preveda numnadamein che la procedura arisguard votaziuns ed elecziuns seigi fixada en questa lescha. La cumissiun da baghegiar e la cumissiun da verificaziun vegnan eligidas naven dil proxim trienn 2023-2026 sin radunonza da vischnaunca.

La procedura tier las elecziuns dallas autoritads communalas ei fixada el quart capetel. Las determinaziuns generalas da quest capetel valan per las elecziuns all'urna e sin radunonza da vischnaunca. Vinavon cumpeglia quest capetel las determinaziuns specialas per las elecziuns all'urna. Perencunter ein las determinaziuns partenent las elecziuns sin radunonza da vischnaunca cuntenidas el tierz capetel. Tier las elecziuns dallas autoritads communalas han ins medemamein risguardau la midada che la suprazion communal sa convocar ina cumissiun per la tscherca da candidats. Impurtont da menziunar ei che quella cumissiun temporara sa far nominaziuns. Ella basegna denton per mintga nominaziun il consentiment da 15 votants respectivamein en tut 15 suttascripziuns.

3. Proposta

Sebasond sin las surmenziunadas ponderaziuns propona la suprastanza communal al cussegl da vischnaunca

d'approbar la revisiun totala dalla lescha davart ils dretgs politics dalla vischnaunca Tujetsch.

La fatschenta vegn aunc suttamessa alla radunonza da vischnaunca.

Suprastanza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg

Aschunta nr. 1:

- Lescha davart ils dretgs politics dalla vischnaunca Tujetsch

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
27-2020/2023

Lescha davart l'indemnisaziun dallas autoritads communalas e cumissiuns dalla vischnaunca Tujetsch

Messadi

dalla suprastanza communal a l' cussegl da vischnaunca

Preziada presidenta
Preziada cussegliera
Stimai cussegliers

1. Situaziun da partenza

A caschun dalla votaziun all'urna dils 27 da november 2022 ha il pievel tuatschin approbau la nova constituziun communal, la quala entra en vigur naven digl 1. da fenadur 2023. Sin fundament da quella midada eisi era necessari da reveder il regulativ da salarisaziun per la vischnaunca Tujetsch, en il qual las indemnizaziuns per las autoritads communalas ein regladas.

Igl ei vegniu decidiu da menar atras ina revisiun totala, damai ch'ei dat fetg bia adattaziuns. Il regulativ ei bunamein 30 onns vegls e basegna pliras adattaziuns, seigi quei in augment dallas tariffas d'indemnizaziun al temps dad oz, midadas muort la nova constituziun sco era adattaziuns arisguard il sistem dall'indemnizaziun. Sin fundament dall'impurtonza dalla materia han ins decidiu da crear ina lescha cun talas determinaziuns.

2. Adattaziuns essenzialas enviers il vegl regulativ

Fixums e tariffas per l'indemnizaziun

Per fixar ils fixums e las tariffas han ins fatg cumparegliaziuns cun autras vischnauncas dalla Surselva. Quels ein uss cumparegliabels cun autras vischnauncas.

La midada essenziala ei ch'ils fixums dalla suprastanza communal sco era dils presidents dil cussegl da scola, dalla cumissiun da baghegiar e dalla cumissiun da gestiun ein vegni augmentai. Medemamein retscheiva il president dalla cumissiun da verificaziun da niev era in fixum. Tier las tariffas pil daner da seduta, per scriver il protocol e per las uras da lavur han ins medemamein fatg adattaziuns respectivamein augmentau al temps dad oz. Cheusut ein las midadas indicadas:

Indemnizaziun	Veglia tariffa	Nova tariffa
<i>Paga dil president communal</i>	Classe 23, scalem 8 (paga per in pensum da 100% - frs. 11'102.-)	Classe 23, scalem 14 (paga per in pensum da 100% - frs. 12'397.-)
<i>Fixum dils geraus</i>	frs. 8'860.-	frs. 14'000.- (4% augment suenter mintga perioda d'uffeci)
<i>Spesas pauschalas dils geraus</i>	frs. 1'660.-	tenor las spesas effectivas
<i>Fixum dil president dil cussegl da scola</i>	frs. 3'710.-	frs. 4'000.-
<i>Fixum dil president dalla cumissiun da baghegiar</i>	frs. 3'322.-	frs. 4'000.-
<i>Fixum dil president dalla cumissiun da gestiun</i>	frs. 1'108.-	frs. 2'000.-
<i>Fixum dil president dalla cumissiun da verificaziun</i>	frs. 0.-	frs. 200.-
<i>Sedutas tochen ina ura</i>	frs. 45.-	frs. 40.-
<i>Sedutas sur ina ura tochen duas uras</i>	frs. 45.-	frs. 70.-
<i>Sedutas sur duas uras entochen treis uras</i>	frs. 45.-	frs. 90.-
<i>Sedutas d'in miez di</i>	frs. 105.-	frs. 120.-
<i>Sedutas sur quater uras entochen sis uras</i>	-	frs. 180.-
<i>Sedutas d'in entir di (sur sis uras)</i>	frs. 200.-	frs. 240.-
<i>Uras da lavur</i>	frs. 28.-	frs. 35.-
<i>Scriver protocol</i>	frs. 50.-	frs. 120.-

President communal

Niev ei era che la suprastonza communal ha la cumpetenza da fixar onn per onn il pensum da lavur dil president communal. Quei ei ina impurtonta e prudenta adattaziun, la quala possibiltescha d'augmentar l'incarica dil president cura ch'ei marschia bia ni da reducir tala, sche paucs projects ed affars ein sin rucca e quei sin basa dil program da lavur annual.

La classa da pagas pil president communal resta sco tochen da cheu – sulettamein il scalem vegn adattaus (naven da scalem 8 sin scalem 14). La classificaziun dalla paga dil president ei en autras vischnauncas semeglienta. La paga dil president communal cumpeglia l'indemnisaziun per tuttas sedutas ordinarias durant las uras da biro e las lavurs en connex cun tuts affars communalas cun excepziun dallas lavurs extraordinarias (enteifer ed ordeifer la vischnaunca).

Sch'il pensum da lavur dil president munta a dapli che 60%, van las indemnisaziuns pils mandats ufficials (per exempel commember dil cussegl d'administraziun energia alpina e dallas pendicularas ASS SA, presidi uffeci funsil) en cassa communal. Quella regulaziun ei vegnida stipulada aschia, damai ch'in pensum da lavur da varga 60% tonscha per era s'occupar cun tals affars, quei ch'ei tier in pli pign pensum da lavur buca il cass.

Suprastonza communal

Tier l'indemnisaziun dalla suprastonza communal han ins augmentau il fixum naven da frs. 8'860.- sin frs. 14'000.-. Quei augment ei succedius, damai ch'il fixum cumpeglia da niev l'indemnisaziun per tuttas sedutas da suprastonza e las radunonzas da vischnaunca. Actualmein vegnan quellas sedutas numnadamein registradas supplementarmein dils suprastonts. El vegl regulativ eisi buca stipulau el detagl tgei lavurs ch'ei cumpridas el fixum. Ord quei motiv han ins priu la caschun da completar igl artechel 4 alinea 7 cun ina specificaziun da quellas lavurs. Ei setracta oravontut dallas lavurs en connex cun la preparaziun dallas sedutas dalla suprastonza communal, dallas lavurs pil rendaquen ed il preventiv sco era dad ulteriuras lavurs organisatoricas ed administrativas.

Niev ei era ch'il fixum d'in commember dalla suprastonza communal vegn augmentaus per 4% tier mintga perioda d'uffeci ch'el aschunta. Questa determinaziun fa segiramein senn, damai ch'in suprastont sa cun l'experiencescha sin palancau communal dad onn tier onn purtar en dapli savida, cussegls ed inputs eifer il gremi dalla suprastonza communal.

Sper las lavurs dil fixum san ils suprastonts aunc registrar ulteriuras lavurs supplementaras (alinea 8). Era quellas lavurs ein stipuladas el detagl. Cheutier s'audan telefons pli liungs, ir cun l'urna ils dis da votaziun sco era representar la vischnaunca a certas occurrenz. Talas lavurs vegnan indemnisadas cun frs. 35.-/ l'ura.

Ina ulteriura midada ei ch'ils commembers dalla suprastonza communal vegnan segirai sur la cassa da pensiun, sche lur indemnisaziun totala survarga la summa da frs. 18'000.-. Quella midada vegn segiramein d'engrau alla suprastonza communal, damai ch'els ein engaschai en in pensum parzial da rodond 20% tier la vischnaunca.

Lavurs extraordinarias

Sper ils fixums cumpeglia la lescha da niev era in'indemnisaziun per tuttas lavurs extraordinarias. Ei setracta cheu denter auter da lavurs, las qualas vegnan prestadas sin incarica da cummissiuns communalas, dad ulteriuras autoritads communalas ed el rom da projects. Da temps en temps surpren in commember d'ina cummissiun ni dalla suprastonza communal lavurs conceptualas, per exempel el rom d'ina revisiun d'ina lescha ni lavurs da survigilanza el rom d'in project da construcziun. Ord quei motiv han ins cumpletau la nova lescha cun in artechel, il qual

regla las lavurs extraordinarias. Egl avegnir eisi previu che talas lavurs vegnan indemnizadas supplementarmein cun frs. 35.- / l'ura. Avon ch'in commember d'in gremi communal sa denton exequir ina tala incumbensa, basegna el mintgamai il consentiment a scret dil president communal. Lez ei era obligaus da menar ina gliesta cun talas incumbensas, aschia ch'el ha era la survesta davart las expensas.

Spesas

Il vegl regulativ preveda spesas pauschalas per ils commembers dalla suprastonza communal (frs. 1'660.-). Tenor la nova lescha ein ils commembers da cumissiuns, dil cussegl da scola ed ils suprastonts obligai da registrar tut las spesas effectivas. Ina indemnizaziun pauschala da spesas vegn buca pli en damonda, damai che tala corrispunda buc ad in sistem transparent. L'indemnizaziun dallas spesas per viadis, tschaveras e surnotg ei reglada en detagl egl artechel 7.

Daner da seduta

Tochen oz vegnevan las sedutas tochen treis uras indemnizadas cun frs. 45.-, sedutas d'in miez di cun frs. 105.- e sedutas d'in entir di cun frs. 210.-

Il sistem per l'indemnizaziun dallas sedutas ei vegnius surluvraus diltut. Per l'ina han ins augmentau l'indemnizaziun che corrispunda buca pli al temps dad oz. Per l'autra han ins fixau parameters d'indemnizaziun tenor la lunghezia dallas sedutas sco indicau cheusut:

- tochen ina ura: frs. 40.-;
- sur ina ura e tochen duas uras: frs. 70.-;
- sur duas e tochen treis uras: frs. 90.-;
- miez di (sur treis tochen quater uras): frs. 120.-;
- sur quater uras entochen sis uras: frs. 180.-;
- entir di (sur sis uras): frs. 240.-;

Registraziun dallas lavurs e sedutas

Tuttas cumissiuns ed il cussegl da scola inolteschan sco tochen da cheu lur rapports cun las lavurs e sedutas all'administraziun communal. Quels vegnan visai dil president da mintga gremi. L'inoltraziun succeda da niev buca mo mintga semester, mobein mintga quartal.

La suprastonza communal registrescha las lavurs supplementaras e las lavurs extraordinarias el sistem d'informatica Siemi. Questas lavurs ein d'indicar exactamein: specificiaziun dallas lavurs e temps impundiu. Ils rapports da lavur vegnan silsuenter visai dil president communal.

3. Conclusiuns

La finamira dalla revisiun ei stada d'augmentar las tariffas d'indemnizaziun al temps dad oz e d'adattar la lescha alla nova constituziun communal. Cun questa caschun han ins gest specificau las lavurs, las qualas ein cuntenidas els fixums dils gremis comunals e reglau l'indemnizaziun dallas ulteriuras lavurs supplementaras ed extraordinarias. Aschia dispona la vischnaunca Tujetsch uss d'in niev e clar sistem d'indemnizaziun per las autoritads communalas, il qual duei survir pils proxims onns.

4. Proposta

Sebasond sin las surmenziunadas ponderaziuns propona la suprastonza communal al cussegl da vischnaunca

d'approbar la revisiun totala dil regulativ da salarisaziun per la vischnaunca Tujetsch.

La fatschenta vegn aunc suttamessa alla radunonza da vischnaunca.

Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg

Aschunta nr. 2:

- Lescha davart l'indemnisaziun dallas autoritads communalas e cumissiuns dalla vischnaunca Tujetsch